

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL BOSHLANG'ICH MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA IRODAVIY KO'RINISHLARNING YOSHGA BOG'LIQ XUSUSIYATLARI

Ma'rufjonova Rohila Lutfulla qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis universiteti

“Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim nazaryasi” kafedrasida o'qituvchisi

E-mail: marufjonovarohila69@gmail.com

Tel: +998996629969

***Annotatsiya:** Boshlang'ich sinf o'quvchisining shaxsiy rivojlanishining muhim tarkibiy qismi 7-10 yoshli bolalarda motivlar muammosini o'rganish zarurati insonning kelajakdagi rivojlanishi haqida ilmiy farazlar haqida ma'lumotlar qiyosiy-mantiqiy tahlil metodi orqali asoslab berilgan. Yosh shaxsning rivojlanishi, qobiliyatlarini namoyon qilishi va yorqin shaxs bo'lish imkoniyatini ro'yobga chiqarish uchun maqbul shart-sharoitlarni ta'minlash, faoliyatning muayyan turiga shaxsiy qiziqish va hayotga erkin, ijodiy munosabatni uyg'un ravishda uyg'unlashtirish haqida maqolada ilmiy ma'lumotlar berilgan.*

***Tayanch so'zlar:** shaxsiy rivojlanish, irodaviy sifatlar, motivlar, xulq-atvor, maqsad qo'yish, qarama-qarshiliklar, salbiy odatlarni yengish, ijtimoiy faollik ong va tafakkur, tarbiyaviy muhit, shaxsiy qadriyatlar*

***Аннотация:** Самостоятельные исследовательские способности дошкольников считаются необходимыми для их дальнейшей успешной учебы в школе, которая является следующим этапом образования. Цель исследования, проведенного с детьми дошкольного возраста, - развить умение работать в коллективе, ставить цели на ключевой этап деятельности, развивать познавательные интересы. В статье рассматриваются принципы организации, проведения и достижения результатов учебно-исследовательской деятельности детей дошкольного возраста (6-7 лет).*

***Ключевые слова:** дошкольный возраст, развитие навыков, исследовательская деятельность, опыт, деятельность центров.*

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Abstract: *The independent research abilities of preschool children are considered necessary for their further successful studies at school, which is the next stage of education. The purpose of the research conducted with preschool children is to develop the ability to work in a team, to set goals for the key stage of activity, and to develop cognitive interests. The article discusses the principles of organizing, conducting and achieving results of educational and research activities for preschool children (6-7 years old).*

Key words: *preschool age, skill development, research activity, experience, activity of centers*

Kirish Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida yangi o‘quv yili arafasida maktab ta’limidagi masalalarni muhokama qilish keyingi yillarda “Yangi O‘zbekiston maktab ostonasidan boshlanadi”, degan ezgu g‘oya asosida bu sohada katta ishlar amalga oshirildi. Yosh avlodni rivojlanishi, qobiliyatlarini namoyon qilishi va yorqin shaxs bo‘lish imkoniyatini ro‘yobga chiqarish uchun maqbul shart-sharoitlarni ta’minlash, faoliyatning muayyan turiga shaxsiy qiziqish va hayotga erkin, ijodiy munosabatni uyg‘un ravishda uyg‘unlashtirishdir. Inson taraqqiyoti sohasidagi zamonaviy jamiyatning dasturiy maqsadlari. Har bir o‘qituvchi shaxsni rivojlantirish jarayoni qanchalik murakkab va qarama-qarshiliklarga boy ekanligini, shaxsni rivojlantirish maqsadiga erishishga imkon beradigan bolaning qalbiga yagona to‘g‘ri yo‘lni topish qanchalik qiyinligini biladi

Adabyotlar tahlili Zamonaviy psixologiya fani maktabda shaxsni rivojlantirish muammosini izchil va maqsadli hal qilish imkonini beradigan ma'lumotlarni to'pladi. Zamonaviy psixologiya shaxsni rivojlantirish jarayonida asosiy rolni motivlar muammosini belgilaydi:

- Nima uchun bola u yoki bu faoliyatni amalga oshiradi yoki nima uchun amalga oshirmaydi;
- Uni muayyan qilmishni sodir etishga undagan motivlardan qay darajada xabardor;
- Bolaning o'z oldiga aniq maqsad qo'yishi va qabul qilingan niyatni amalga oshirishi va amalga oshirishi mumkinmi;

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Ro‘ziyeva Dilnoz, Ismatova Nargiza, Mo‘minova Laylo, Islomov Zohidjon, Rahimjonov Durbek, Sattorov Shuhrat, Zamonov Zokir, Maxmudov Obiddin, Zokirova Sevara, Shermuxamedova Saodat, Akkulova Saodat, Xolmuxamedova Nilufar, Madaliyeva Sevara. Muvaffaqiyat - qat’iyat va mehnat natijasi ekanligi haqida Tarbiya fanlari darsligida ma’lumotlar berib o’tilgan Hozirgi vaqtda psixologiya fanida iroda to‘g‘risida yagona nazariyasi mavjud emas, shunga qaramay ko‘plab olimlar iroda to‘g‘risidagi yaxlit ta’limotni terminologik aniqligi va bir ma’nodiligi bilan ishlab chiqishga urinmoqdalar. “E.P. Ilyin ta’kidlaydiki, hozirgi kunga qadar "iroda" tushunchasini turlicha talqin qiluvchi bir qancha ilmiy yo‘nalishlar shakllangan: iroda - ixtiyoriylik, iroda - tanlash erkinligi, iroda - xulq-atvorni o‘zboshimchalik bilan boshqarish, iroda - motivatsiya, iroda - irodaviy tartibga solish” Qaysi intilish va qiziqishlar bola uchun asosiy, ustun bo‘lgan va qaysi biri bo‘ysunuvchi, ikkinchi darajali - bularning barchasi va boshqa ko‘plab savollar xulq-atvor motivatsiyasi sohasiga tegishli. 7-10 yoshli bolalarda motivlar muammosini o‘rganish zarurati insonning kelajakdagi rivojlanishi haqidagi tashvishlar bilan cheklanmaydi. Ba’zi muammolar boshlang‘ich maktabda allaqachon paydo bo‘ladi.

Shunday qilib, boshlang‘ich sinflarda o‘qishga bo‘lgan qiziqishning pasayishi, individual bolalarning hissiy iztiroblari, maktab o‘quvchilarining ma’lum bir qismining intizomi va yomon o‘qish qobiliyati ko‘pincha kuzatiladi. Shaxsning motivatsion sohasini rivojlantirishning bir necha jihatlarini ajratib ko‘rsatish mumkin:

- 1) motivlarning mazmuni bo‘yicha rivojlanishi, yangi motivlarning paydo bo‘lishi;
- 2) turli motivlar o‘rtasidagi tarkibiy munosabatlarning o‘zgarishi, uning markazida barqaror motivatsion ba’zi motivlar dominant bo‘lib qolganda, boshqalari esa fonga o‘tib ketganda - shaxs yo‘nalishining paydo bo‘lishi;
- 3) motivatsion (yoki affektiv-ehtiyoj) va intellektual sohalar o‘rtasidagi munosabatlar xarakterining o‘zgarishi.

Amaliy ma’noda, bu yo‘nalish ixtiyoriy xatti-harakatni rivojlantirish jarayoni bilan bog‘liq bo‘lib, uni psixologik jihatdan qarama-qarshi motivatsion tendentsiyalar o‘rtasidagi qarama-qarshilik holatidagi xatti-harakatlar sifatida aniqlash mumkin, bunda bir tendentsiya sub’ektning ongiga

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

qimmatroq ko‘rinadi (ongli ravishda qabul qilingan maqsad). , va boshqa hissiy jihatdan jozibali, va birinchisi g‘alaba qozonadi, ikkinchisini bostiradi . Kuchli irodali xatti-harakatni talab qiladigan vaziyatning odatiy misoli: bola muammoni hal qilishi kerak va bu vazifani o‘zi uchun muhim va eng muhim deb hisoblaydi (hozirda), lekin ayni paytda u planshetda qiziqarli filmni tomosha qilishni xohlaydi.

Metodologiyasi Kuzatish metodi, suhbat metodi, eksperiment metodi, bolalar ijodini o‘rganish metodi, sinov tajriba metodi asosida bolalardagi tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish tadqiq qilingan.

Muhokama Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida irodaviy sifatlar va motivatsion jarayonlarning shakllanishi ta‘lim samaradorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Kuzatish va suhbat metodlari orqali o‘quvchilarning o‘quv faoliyatiga bo‘lgan qiziqishi, topshiriqlarni bajarishdagi qat‘iyati hamda mustaqil qaror qabul qilish darajasi o‘rganildi. Natijalarga ko‘ra, o‘quvchilarda motivatsiyaning kuchli bo‘lishi ularning darsdagi faolligi, bilimlarni o‘zlashtirish darajasi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Eksperimental tadqiqot davomida o‘quvchilarning irodaviy sifatlarini rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar, ijodiy mashqlar va muammoli vaziyatlardan foydalanildi. Ushbu faoliyat turlari bolalarda:

- mustaqil fikrlash;
- maqsad qo‘ya olish;
- qiyinchiliklarni yenga olish;
- o‘z xatti-harakatlarini boshqarish;
- mas‘uliyat hissini shakllantirishga xizmat qilgani aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ota-ona va o‘qituvchi hamkorligining ahamiyati ham kuzatildi. Oilada qo‘llab-quvvatlash muhiti mavjud bo‘lgan bolalarda o‘qishga nisbatan ijobiy munosabat va irodaviy barqarorlik yuqoriroq ekani ma‘lum bo‘ldi. Psixolog olimlar tomonidan ta‘kidlanganidek, boshlang‘ich maktab yoshida motivatsion va irodaviy sohaning rivojlanishi keyingi shaxsiy kamolot uchun muhim asos vazifasini bajaradi. Shu sababli ta‘lim jarayonida bolalarning ichki ehtiyoj va qiziqishlarini hisobga olgan holda pedagogik yondashuvlarni tashkil etish muhim hisoblanadi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL
Natijalar Tadqiqot natijalariga ko‘ra quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi:

1. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida motivatsion va irodaviy sifatlarning rivojlanish darajasi ta’lim samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.
2. O‘quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatiga jalb etilishi ularning bilishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
3. Muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar bolalarda ixtiyoriy xatti-harakat va o‘zini boshqarish malakasini shakllantiradi.
4. O‘qituvchining rag‘batlantiruvchi pedagogik faoliyati o‘quvchilarda qat’iyat, mas’uliyat va o‘ziga ishonch kabi sifatlarni rivojlantiradi.
5. Oilaviy muhit va ota-onalarning ma’naviy qo‘llab-quvvatlashi bolalarning motivatsion sohasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida motivatsiya va irodaviy sifatlarni shakllantirish bugungi zamonaviy ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Yosh avlodning har tomonlama barkamol shaxs sifatida voyaga yetishi nafaqat bilim berish, balki ularda mustaqil fikrlash, maqsad sari intilish, qiyinchiliklarni yenga olish va o‘z faoliyatini boshqara olish ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Tadqiqot davomida qo‘llanilgan metodlar bolalarda tadqiqotchilik faoliyati va irodaviy sifatlarni rivojlantirishda samarali ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, muammoli ta’lim texnologiyalari, ijodiy topshiriqlar va rag‘batlantiruvchi pedagogik yondashuvlar o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. Kelgusida boshlang‘ich ta’lim jarayonida psixologik-pedagogik yondashuvlarni yanada takomillashtirish, individual yondashuv asosida ta’limni tashkil etish hamda o‘quvchilarning motivatsion ehtiyojlarini chuqur o‘rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi haqida nutq va ma’ruzalar. – Toshkent, 2022.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

2. Tarbiya fanlari darsligi. – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021.
3. Pedagogika va psixologiya asoslari. Oliy ta’lim muassasalari uchun darslik. – Toshkent, 2020.
4. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi bo‘yicha ilmiy-uslubiy qo‘llanmalar. – Toshkent, 2021.
5. Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2022.
8. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va boshlang‘ich ta’limda motivatsiya masalalari bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2023.